

Bezpečnosť na olympijských hrách

Maroš Cuník

Na poslednej letnej olympiáde v Rio de Janeiro sa zúčastnilo viac než 11 000 športovcov a mesto privítalo cez milión návštevníkov. Takáto rozsiahla udalosť si vyžiadala mimoriadne bezpečnostné opatrenia, do ktorých bolo zapojených viac než 80 000 príslušníkov ozbrojených zložiek.

Dohliadali na verejný poriadok, zabezpečovali športoviská a ďalšie priestory, ochraňovali oficiálnych predstaviteľov i športovcov. Aj vďaka dronom, počítačom, automatickému sledovaniu a ďalším technológiám mohol Medzinárodný olympijský výbor vyhlásiť olympiádu v Riu za úspech aj z hľadiska bezpečnosti. Ako to bývalo v minulosti?

Incidenty v staroveku

V staroveku boli olympionici i diváci chránení olympijským prímerím.

Bezpečnosť bola počas starovekých olympiád zaručovaná dohodou o prímerí medzi gréckymi mestskými štátmi. Napriek všeobecne zažitému mýtu, že v čase olympijských hier Gréci odložili zbrane, a namiesto vojen viedli súboje na štadiónoch, olympijské prímerie bolo iba čiastočné. Teritoriálne sa vzťahovalo na mestský štát Elis, do ktorého patrilo aj svätostánok Olympia, kde sa hry odohrávali. Chránení boli tiež účastníci hier z radov športovcov a divákov aj počas ich cesty do a z dejiska hier.

Historické zdroje nepoukazujú na mnoho incidentov. Okrem niekoľkých šarvátok medzi zápasníkmi, ktorí porovnávali svoje bojové schopnosti mimo zápasníckych ringov, došlo k narušeniu prímeria len niekoľkokrát. Prvý zaznamenaný incident sa stal roku 421 p.n.l., keď Sparta vtrhla do mesta Lepreon. Elis, považujúc Lepreon za svoje územie, spoločne s Aténami a Argom obvinili Spartu z narušenia olympijského prímeria a spartanských športovcov vylúčili z účasti na hrách. O samotnom ohrození hier však nemožno hovoriť.

Kontroverznejšiu situáciu spôsobil samotný Elis. V istom čase pred rokom 364 p.n.l. dobyla Olympiu susedná Arkádia, ktorá pokračovala v organizovaní olympijských hier. Počas prebiehajúcich súbojov v zápasení elijskí vojaci vtrhli do Olympie, žiadajúc jej navrátenie. Útok bol neúspešný, no Elis sa eventuálne opäť stal ochrancom Olympie, garantom prímeria a organizátorom hier. O ďalších podstatných narušeniach bezpečnosti na starovekých olympiádach nevieme.

Diktátor za sklom

Vzhľadom na postupne narastajúcu masovosť moderných olympiád, zvyšovala sa i dôležitosť bezpečnosti. Nie vždy však bolo prioritou chrániť dejisko a športovcov pred prípadnými útokmi. Opatrenia počas zimných i letných olympijských hier v Nemecku v roku 1936 (Garmisch-Partenkirchen a Berlín) boli smerované predovšetkým na to, aby nebol ohrozený nacistický režim. Záujmom bolo zabrániť ľubovoľným incidentom vo forme politického protestu či sabotáže. Gestapo sa tiež snažilo za každú cenu znemožniť rozširovanie informácií o rasizme a represáliách vtedajšieho režimu. Najprísnejšie opatrenia sa týkali bezpečnosti samotného Hitlera, ktorý mal okolo seba neustále ochranku zloženú z expertov z radov SS. Presúval sa len v obrnených automobiloch a na štadióne bol chránený nepriestrelným sklom. Na druhej strane niektoré opatrenia boli

nanajvýš laxné: do priestorov komplexu Reichssportfeldu, kde sa konala väčšina súťaží, bolo možné vojsť bez vstupenky. Divákov neprehliadali pri vstupe na športoviská, takže i na hlavný štadión bolo teoreticky možné priniesť zbraň. K vážnym bezpečnostným incidentom nedošlo, ale príležitosti na to boli. Napríklad na plaveckom štadióne sa k Hitlerovi priblížila Američanka Carla de Vries. Pôvodne chcela Führera len požiadať o autogram, no nadšená z tohto stretnutia ho spontánne počastovala bozkom na líce. Hitler po tomto incidente prepustil viacerých členov ochranky.

Strelba do demonštrantov

Počas nasledujúcich olympiád nebola bezpečnosť hlavnou otázkou. Napríklad pred olympiádou v Tokiu v roku 1964 bolo zorganizovaných niekoľko prieskumov verejnej mienky. Obavy o bezpečnosť počas nadchádzajúcich hier nikdy nepatrili medzi naliehavé. Aj preto bolo hlavnou snahou organizátorov zaručiť, aby sa miestni obyvatelia správali k návštevníkom a športovcom úctivo a slušne a svoje nadšenie nevyjadrovali príliš horlivo.

Už o štyri roky neskôr sa ale mnoho zmenilo. Rok 1968 bol veľmi búrlivý, západným svetom zmietali študentské protesty. Tie sa nevyhli ani Mexiku, ktoré sa olympiádou snažilo ukázať svetu svoju vyspelosť. Študenti ale považovali olympiádu za neúmerne drahú a požadovali jej zrušenie. Predstavitelia Mexika boli neoblomní. Radšej než riskovať blamáž zrušením hier, využili hrubú silu na potlačenie protestov. Desať dní pred začiatkom olympiády sa na námestí v štvrti Tlatelolco v Mexiku zišlo asi 10 000 ľudí. Armáda a polícia uzavrela východy z námestia a začala strelbu do demonštrantov. Podľa údajov historikov zahynulo najmenej 300 ľudí, tisíce študentov bolo zadržaných.

Olympiáda bola týmto incidentom značne poznačená. Počas prebiehajúcich hier si návštevníci museli zvykať na prítomnosť ozbrojených zložiek dohliadajúcich na poriadok. Aj keď počas hier nedošlo k závažným narušeniam bezpečnosti, táto skúsenosť bola kľúčová pre budúcnosť.

Tragický Mníchov

Organizátori nasledujúcich hier v Mníchove sa chceli odlíšiť od skúsenosti „nacistickej olympiády“ v roku 1936 i od militarizácie hier v Mexiku. Záujmom bolo zorganizovať otvorené a demokratické olympijské hry. Podľa toho bola navrhnutá i olympijská dedina. Namiesto opevneného územia išlo o relatívne voľne zabezpečený priestor, v ktorom boli strážne ozbrojené iba v noci. Aj kvôli týmto opatreniam sa palestínskym militantom, odetým v športovom oblečení podarilo relatívne ľahko preniknúť do ubikácie izraelskej delegácie. V dôsledku teroristického činu zahynulo päť izraelských športovcov a šesť trénerov. Éra otvorených olympiád sa skončila.

Už počas letných olympijských hier v roku 1976 v Kanade boli prijaté najprísnejšie opatrenia. Olympijskú dedinu obklopoval trojmetrový ostatný drôt, okolo ktorého strážili vojaci s automatickými zbraňami. Pri vstupoch boli psy schopné vypátrať výbušniny, na terasách strážili snajperi. Na rôznych miestach dediny boli skryté kamery a odpočúvacie zariadenia. Pri vstupe bolo požadované predloženie akreditácie a prechod detektorom kovov. Vojaci strážili autobusy delegácií počas presunov. Bezpečnostné opatrenia v Montreale boli veľmi efektívne, keďže došlo len k minimu incidentov. Organizátori ďalších olympiád sa mali čím inšpirovať.

Mexickí študenti požadovali zrušenie olympiády v roku 1968.

Po tragickom Mníchove začala éra ozbrojených olympiád.

Nenechať nič na náhodu

Ani počas olympijských hier v Moskve v roku 1980 nebolo nič nechané na náhodu. Okrem záujmu zabezpečiť športovcov a športoviská, dobré usporiadanie olympiády malo aj geopolitický charakter. Sovietsky zväz chcel ukázať svoju schopnosť zabezpečiť najväčšiu svetovú športovú udalosť okázalo a neumožniť tak západným protivníkom kritizovať ani najmenšie zlyhania. Obávajúc sa narušenia poriadku zvnútra i sabotáže a terorizmu zvonku, ministerstvo vnútra a KGB zahájili rozsiahle kampane na potlačenie zločinnosti, izolácie sovietskych občanov od návštevníkov a zabráneniu vstupu medzinárodných teroristov na územie ZSSR. Podobné opatrenia boli prijaté vládami niektorých iných krajín na budúcich olympiádach.

Mechanizmy kontroly sú s každou olympiádou rafinovanejšie.

Obava z ohrozenia zvnútra i zvonku definovali prípravy olympiád v Soule 1988, Barcelone 1992, Salt Lake City 2002, v Pekingu 2008 i v Soči 2014. Jednotlivé krajiny zavádzali čoraz širšie spektrum technológií na kontrolu pohybu účastníkov, na oddelenie športovcov a delegácií od divákov a na zamedzenie prístupu nežiadúcich osôb. Olympijské hry sa stali vynikajúcim prostredím pre nácvik techník sledovania a udržiavania poriadku vo verejnom priestranstve.

História olympiád je úspešná aj tragická. Najmä vývoj posledných päťdesiatich rokov ukazuje, ako možno pomocou technológií a bezpečnostných opatrení urobiť z nepredvídateľnej udalosti lineárnu a kontrolovateľnú situáciu. Organizátorom hier zároveň umožňuje prezentovať hostiteľskú krajinu ako bezpečnú pre turizmus či prípadné investície. Pravdaže, bezpečnosť nado všetko, ale zdravo kritický účastník či divák sa musí sám rozhodnúť, či ponúkaná realita nie je niekedy iba klamom nie raz autoritárskych režimov, ktoré sa snažia využiť olympiádu na prezentáciu svojej moci.

Článok vyšiel v rezortnom časopise Obrana 7/2021.

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom výstupov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.